

Andrzej Barański
Kancelaria Radcy Prawnego, Warsaw, Poland
Świderska 109F m.12
abaranski@wp.pl

Jan Herczyński
Institute of Educational Research, Warsaw, Poland
Górczewska 8, 01-108 Warsaw, Poland
jan@herczynski.eu
(+48) 501 048 500

Wyjaśnienia dotyczące niektórych rodzajów szkół w Polsce

W dyskusjach nad projektem nowego ukraińskiego prawa o oświacie pojawia się wątek szkół różnego rodzaju funkcjonujących w polskim systemie prawnym. Dotyczy to przede wszystkim takich rodzajów szkół:

- Szkoła niepubliczna,
- Szkoła publiczna prowadzona przez osobę prawną lub osobę fizyczną,
- Mała szkoła publiczna przekazana przez samorząd do prowadzenia innym podmiotom (osobie prawnej lub fizycznej),
- Szkoła społeczna.

Celem niniejszej notatki jest wyjaśnienie tych pojęć na gruncie polskiego prawa oświatowego. Celem notatki jest ułatwienie ukraińskim reformatorom oceny, do jakiego stopnia polskie rozwiązania ustawowe mogą być przydatne na Ukrainie, a w jakim zakresie nie odpowiadają potrzebom ukraińskiej oświaty i nie powinny być przenoszone do ukraińskiego porządku prawnego. Z tego powodu notatka w całości dotyczy tylko rozwiązań polskich.

Szkoła niepubliczna

Szkoła niepubliczna jest to szkoła założona przez osobę prawną (nie będącą jednostką samorządu terytorialnego) lub osobę fizyczną na podstawie wpisu do ewidencji szkół niepublicznych prowadzonego przez jednostkę samorządu terytorialnego właściwą do prowadzenia szkół danego typu. Innymi słowy, gminy prowadzą ewidencję niepublicznych przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów, a powiaty prowadzą ewidencję m.in. szkół ponadgimnazjalnych.

W języku potocznym szkoły niepubliczne określa się często jako „szkoły prywatne”. Niektóre ze szkół niepublicznych, tj. te, które są prowadzone przez stowarzyszenia, są potocznie nazywane też „szkołami społecznymi” (o tym pojęciu patrz ostatni punkt notatki).

Szkoła niepubliczna może pobierać opłaty za naukę (czesne).

Szkoła niepubliczna może być szkołą z uprawnieniami szkoły publicznej albo szkołą bez takich uprawnień. Posiadanie uprawnień szkoły publicznej oznacza, że szkoła ma prawo wydawania świadectw i dyplomów państwowych, będących dokumentami urzędowymi. Posiadanie uprawnień

szkoły publicznej zapewnia też możliwość otrzymywania dotacji od jednostki samorządu, która prowadzi ewidencję, do której wpisana jest dana szkoła niepubliczna. Jednostka samorządu z kolei otrzymuje środki na ten cel w subwencji oświatowej przekazywanej z budżetu państwa.

Ze względu na obowiązek szkolny nie jest dopuszczalne istnienie niepublicznych szkół podstawowych i gimnazjów bez uprawnień szkoły publicznej. Obowiązek szkolny obejmuje w Polsce młodzież w wieku 6 do 15 lat (młodzież w wieku 16 – 18 lat obejmuje obowiązek nauki, mający odmienny charakter prawny). Innymi słowy, wszystkie szkoły, do których uczęszczają uczniowie realizujący obowiązek szkolny, muszą mieć uprawnienia szkoły publicznej aby móc wydawać swoim uczniom świadectwa państwowe. Pozostałe szkoły niepubliczne (ponadgimnazjalne) mogą uzyskać uprawnienia szkoły publicznej, jeżeli spełnią warunki określone w ustawie o systemie oświaty. Uprawnienia szkoły publicznej nadaje, w drodze decyzji administracyjnej, organ wykonawczy jednostki samorządu, która wpisała dana szkołę do ewidencji szkół niepublicznych. Szkoła niepubliczna, żeby uzyskać uprawnienia szkoły publicznej, musi:

1. Realizować programy nauczania uwzględniające podstawy programowe kształcenia ogólnego, a w przypadku szkoły zawodowej – także podstawę programową kształcenia w zawodzie, ustalone przez Ministra Edukacji Narodowej,
2. Prowadzić nauczanie w cyklu określonym dla szkół publicznych (szkoła podstawowa – 6 lat, gimnazjum – 3 lata, liceum ogólnokształcące – 3 lata),
3. Prowadzić nauczanie przedmiotów obowiązkowych w łącznym wymiarze (liczba godzin tygodniowo w cyklu nauczania) nie krótszym niż łączny wymiar zajęć obowiązkowych, ustalony w ramowym planie nauczania, określonym przez Ministra Edukacji Narodowej,
4. Stosować zasady klasyfikacji i promocji uczniów, ustalone przez Ministra Edukacji Narodowej,
5. Przeprowadzać egzaminy zewnętrzne na zasadach określonych dla uczniów szkół publicznych,
6. Prowadzić dokumentację przebiegu nauczania analogicznie jak szkoły publiczne,
7. Zatrudniać do nauczania przedmiotów obowiązkowych nauczycieli posiadających kwalifikacje analogiczne jak wymagane od nauczycieli szkół publicznych.

Szkoła niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej, w której jest realizowany obowiązek szkolny lub obowiązek nauki, otrzymuje na każdego ucznia dotację od jednostki samorządu w wysokości 100% wydatków bieżących ponoszonych na jednego ucznia w szkołach tego samego typu prowadzonych przez dany samorząd.

Szkoła publiczna prowadzona przez osobę prawną lub osobę fizyczną

Szkoła publiczna może być założona i prowadzona przez osobę prawną inną niż jednostka samorządu lub przez osobę fizyczną. Jednak założenie takiej szkoły wymaga zezwolenia wydanego przez jednostkę samorządu właściwą do prowadzenia danego typu szkół. Na przykład, aby na terenie danej gminy osoba fizyczna lub prawna mogła założyć i prowadzić gimnazjum publiczne, dana gmina musi wyrazić na to zgodę poprzez wydanie zezwolenia.

Warunki udzielania zezwoleń określa rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej. Jednym z podstawowych warunków jest konieczność, aby szkoła korzystnie uzupełniała sieć szkół prowadzonych przez jednostkę samorządu. Samorząd może odmówić wydania zezwolenia, jeżeli uzna, że proponowana nowa szkoła publiczna będzie dublować istniejące szkoły albo stworzy dla nich konkurencję.

Całość nauczania, wychowania i opieki w takiej szkole musi być bezpłatna. Szkoła otrzymuje dotację od jednostki samorządu, która wydała zezwolenie na jej założenie, w wysokości 100% wydatków bieżących ponoszonych na jednego ucznia w szkołach tego samego typu prowadzonych przez dany samorząd.

Szkoła tego rodzaju działa na podobnych zasadach, jak szkoły publiczne prowadzone przez samorząd, z pewnymi wyjątkami, a mianowicie:

1. Obwód szkolny ustala się dla tej szkoły tylko na wniosek osoby, która ją prowadzi,
2. Szkoła nie jest jednostką budżetową, a zasady prowadzenia przez nią gospodarki finansowej ustala jej organ prowadzący (osoba prowadząca szkołę),
3. Dyrektor szkoły nie musi być wyłoniony w drodze konkursu,
4. Do nauczycieli tej szkoły przepisy ustawy Karta Nauczyciela stosują się w ograniczonym zakresie (obowiązki nauczyciela, kwalifikacje, awans zawodowy, odpowiedzialność dyscyplinarna). Nie stosuje się natomiast przepisów Karty Nauczyciela określających:
  - a. Zasady zatrudniania,
  - b. Pensum (obowiązkowa liczba godzin nauczania w tygodniu),
  - c. Zasady wynagradzania i świadczenia socjalne.

W powyższym zakresie mają zastosowanie ogólne przepisy Kodeksu Pracy.

Mała szkoła przekazywana przez samorząd do prowadzenia innym podmiotom

Jest to szkoła publiczna licząca do 70 uczniów, która została przekazana przez jednostkę samorządu terytorialnego do dalszego prowadzenia osobie prawnej (np. stowarzyszeniu lub fundacji) lub fizycznej w drodze umowy. W ten sposób może się zmienić organ prowadzący szkołę bez konieczności jej formalnej likwidacji. Ustawa precyzuje wiele warunków umowy o przekazaniu szkoły, w szczególności szkoła przekazywana na podstawie takiej umowy nie może być zlikwidowana przez osobę, która ją prowadzi. Ponadto umowa o przekazaniu szkoły musi być zaakceptowana przez organ nadzoru pedagogicznego (tj. kuratora oświaty).

Mienie przekazywanej szkoły nie jest oddawane na własność osobie prawnej lub fizycznej, która ją przejmuje, tylko jest bezpłatnie udostępniane do korzystania.

Szkoła przekazana na podstawie umowy działa analogicznie, jak inne szkoły publiczne prowadzone przez osoby prawne lub fizyczne (o czym była mowa powyżej). Dotyczy to również obowiązków finansowych samorządu, który szkołę przekazał. Jednak osoba prowadząca szkołę musi się stosować do warunków określonych w umowie zawartej z samorządem. Jeżeli szkoła nie będzie działać zgodnie

z przepisami prawa lub z warunkami tej umowy, albo w przypadku, gdy osoba prawna lub fizyczna nie będzie już chciała jej prowadzić – szkoła jest z powrotem przejmowana przez jednostkę samorządu.

Szkoła społeczna

To określenie nie jest pojęciem ustawowym (ustawa o systemie oświaty nie definiuje szkoły społecznej i nie używa tego pojęcia). Jest ono używane w języku potocznym na oznaczenie szkoły, która jest prowadzona przez organizację społeczną (najczęściej stowarzyszenie), które ma cele edukacyjne, a nie komercyjne. Nazwa ta przyjęła się zapewne dlatego, że w początkowym okresie tworzenia szkół niepublicznych najczęściej ich założycielem było Społeczne Towarzystwo Oświatowe (STO). Wiele szkół prowadzonych przez STO ma w swojej nazwie przymiotnik „społeczna”. Niektóre z najbardziej znanych szkół społecznych w Warszawie powstały przed przyjęciem ustawy o systemie oświaty (czyli przed przyjęciem ustawowych definicji szkoły publicznej i niepublicznej). Z drugiej strony w odniesieniu do małych szkół, przejętych przez stowarzyszenia od jednostek samorządu na podstawie umowy, określenia „szkoły społeczne” raczej się nie stosuje.

Określenie „szkoła społeczna” może dotyczyć zarówno szkoły niepublicznej, jak i szkoły publicznej. Znakomita większość szkół prowadzonych przez STO to szkoły niepubliczne o uprawnieniach szkół publicznych. Tak więc określenie „szkoła społeczna” nie zawiera informacji, czy jest to szkoła publiczna, czy niepubliczna.

Kijów, Warszawa 21 maja 2015